

PREMISLEKI

29

Umetnost – kar tako imenujemo in historično poznamo v njegovi zgodovini – je mogoče zgolj na temelju metafizične odločitve, ki se je naredila [za] samorazumljivo kot razlikovanje bivajočega in bivajočnosti [*Seiendheit*],¹ čutnega in ne(nad)čutnega, »dejanskega« in »ideje«, pojasnjenega in ujasnitve [*Verklärung*]. Metafizično razlikovanje sicer v najraznovrstnejših formah gospoduje – zvečine je postalo nerazpoznavno – današnjemu in naslednjemu uravnavanju »življenja« in »dejanskosti«, *uporabljajo* ga, da učijo svetovnonazorske »ideje« in »vrednote« kot take in jih »pretvarjajo« v »dejanje«. Razlikovanje samo je tako izrabljeno, da se nihče več ne spotakne obenj, pa da bi sploh lahko domneval, da je tu še kako nevprašano vprašanje. (Filozofska učenost si dobavi kakršno koli navezavo že na kakšno historično dano »metafiziko« ali na kakšno mešano tvorbo večih metafizičnih nauk in pogreša vsako določujočo silo, ² ki je poleg tega ob samoumevnosti nerazlikovanja že postala odveč. In če zaradi primernosti času filozofska učenost zdaj odkriva samo še »življenje« in »narod« in »dejanje« in »uporabnost«, potem je to le še šolsko, naknadno uporabljanje preobrnjenja platonizma.)

295

1 Prim. M. Heidegger, *Uvod v metafiziko*, SM 1995. [Pojasnjevalne opombe so prevajalčeve, bibliografske večinoma izdajateljeve. Prim. zadnjo opombo. *Op. prev*]

2 Navpične ločnice [|] so Heideggrove.

Vmes je umetnost prestala razširitev metafizičnega razlikovanja v utečeno in masovnostno, zdaj je historično prevladano in historično vse spretneje so-iskano in spodbujano, mnogim utečeno in pogosto niti ne »slabo« izgotavljanje takega, kar je nekaj bilo »delo« [*»Werk«*] in je zdaj – sledeč historizmu – po imenu še vedno tako. Samorazumljivosti svojega metafizičnega temelja ustrezno se je »ta umetnost« udomačila kot »višje« sredstvo kulturnega pogona, skupaj z zagotovitvijo, da je poklicana za zasiguranje, lepšanje in lajšanje »življenja«, skupaj z zahtevo, da naj jo uvrstimo v primerjavo z [vsem] zgodnejšim. Brez talno in brezodločitveno, ki ga metafizično razlikovanje učvrsti v komaj upoštevano, pa vendar vse nesoče, je tudi razlog za to, da se umetnostni pogon, še posebej okoli njega naraščajoči historizem, ne pusti spodbijati iz že dogodevajočega se konca (metafizično nošene) umetnosti. Če konec metafizike še ni konec mišljenja, ampak le dovršitev zgodovine njegovega prvega začetja, če mišljenje postaja misljenje³ b i t i,⁴ *Denken des Seyns*, in je ono razlikovanje prebito v vskoku | v njegov izvor (odločitev), kaj bo potem stopilo na mesto >tistega<, kar je metafizično doslej bilo umetnost? Ali ni treba, da najavi svojo nujnost nekaj izvornejšega, nedomačnejšega, ker [je] prinujeno iz b i t i same – ali ni treba, da mu lahko odgovorimo, terjati prav razrešitev od vsega umetnostnega pogona ter od vsakega *historičnega* motrenja umetnostne zgodovine? Se tudi tu dajejo poti osmislenja; – lahko zgodovina umetnosti vsaj posredno namigne – ne, kako se jo začne, da spet pridemo do neke umetnosti, temveč kvečjemu, kako moramo biti pripravljeni za sunek b i t i same?

Ali pa mora zdaj najprej vse scela izvirati iz drugega začetja in vedeti za vse prehodno *kot* prehodno? Ni treba, da vse drugo »umetnosti«, kar ji b i t n o z g o d o v i n s k o odgovarja (ji sploh mora pripadati kako odgovarjanje?) –, ni treba

3 Prim. M. Heidegger, »Pesnik in mislec«, oz. »Izkušnje mišljenja«, Nova revija 339–341 (2010), str. 85 isl. in str. 97 isl. in M. Heidegger, »Platonov nauk o resnici«. Phainomena 2, Fenomenološko društvo 1991. V prevodu sledim liniji misliti, misel, misljenje, oz. smisel, osmisлити, osmislitev, osmislenje, onesmislenje. (Prim. SSKJ, Besedišče, Nova beseda, Skok, Bezljaj, Miklošič.)

4 *Seyn* z izpeljankami zapisujem r a z p r t o: b i t, *Sein* utečeno: bit. Prim. M. Heidegger, *Zgodovina b i t i*, Nova revija 2010, str. 13, op. *

da je utemeljeno na trdnem *védenju* in kaj takega terjati – dolga stalnost redkih v vpraševanju *>enega<* (od-ločitve). Kaj naj bo v pogledu na te nujnosti »glasbeniška/muzična vzgoja« in sploh to »glasbeno/muzično« v podobi prodora »glasbe/muzike«? Morda je to nepogrešljivo kot od-daljitev množic od popačevanja *b i t i*. »Glasba/muzika« v najširšem smislu je morebiti podžranje v krhkem | videzu »živosti«, ki si vse bolj zadošča, nenaklonjen slednjemu izkušanju nuje *b i t i*. Umikanje pred *b i t j o* s pomočjo »bivajočega« (»polnine-doživljaja«)?

Vsako formalno vrednotenje [že] potekajočega umetnostnega pogona in historičnih obnovitev umetnostne zgodovine, vsaka *vsebinska* osvežitev umetnostnega pogona z dovajanjem novih »idealov« in »vrednot« – vse to nujno obtiči v dozdašnjem, kar bi še bilo irelevantno, če v to ne bi bila podžrana odločitev o umetnosti, če se ta »umetnost« sama kot odločitev s tem ne bi odlagala. Vprašanje po »izvoru umetniškega dela«⁵ želi osmislenje glede umetnosti potisniti v to območje odločilnega in pripraviti zgodovinski trenutek premene bistva umetnosti, od »metafizično« nošene pa do druge. Pa vendar tu preostane možnost, da umetnost ne najde *nikakršnega* ustrežanja/odgovarjanja več; da potemtakem umetnostni pogon toliko stalneje, spretnije in preračunljiveje postaja nekaj običajnega; *kritje resnice b i t i v bivajočem* pa označuje proces, katerega bodoča podoba nam ostaja tako trdovratno zastrta, kakor se odrekane [Verweigerung] jasni kot bistvovanje *b i t i*, nas *od-stavlja* v izgubljenost v bivajočemu in iz tega odstavljanja do-loča razpoloženje pre-bivanja [*be-stimmt die Stimmung des Daseins*].

Če kdo zgolj deluje in celo pretežno deluje, pa »je« pri tem zgolj *to*, kar vsi že »so«, potem mu vse manjka za edinstvenost, tj. za izvorno sopripadnost *k b i t i*. In če je »umetnost« postala izrazno sredstvo in potrditev in pred-stava tega *delovanja*, je dosegla svojo poslednjo uporabljivost in izrabljanje njenega *bistva* je pri koncu. – Kaj tu meni to drugo umetnosti? *U-dela-vanje resnice*. [Das Ins-

5 M. Heidegger: »Der Ursprung des Kunstwerkes«, V: Holzwege | Gozdne poti, HGA 5, F/M²2003, str. 1–74, oz. »Izvir umetniškega dela«, *Izbrane razprave* 1967, str. 217–318. Glej tudi M. Heidegger: »Vom Ursprung des Kunstwerkes. Erste Ausarbeitung«, V: Heidegger Studies Vol. 5 1989, str. 5–22; »O izvoru umetniškega dela«. Nova revija [XXI] 245/246 (2002), str. 241–257.

Werk-Setzen der Wahrheit.] Resnica tu pomeni resnico *b i t i*; nujno postane, da nas *b i t* sáma, kar je njenega bistva – od-stavi iz prednosti bivajočega (in s tem metafizike). »Delo« je učinkovanje »te« *b i t i* (v smislu *b i t n o z g o d o v i n s k e g a* genitiva), ne pa prikaz bivajočega. »Učinkovanje«, »*Wirkung*«, te »*b i t i*«, *des »Seyns«*, ne more biti rezultat in posledica kakega vzroka, ampak u-činjenje, *Er-wirkung*, izposlovanje tega »vmesja« – presaditev v prostor igre časa odločitve med bogovi in človekom – začetje zgodovine.

33

298

Filozofija – pomislimo, kako malo jih je – prav redko – dojelo bistveno mišljenje v njegovi skriti volji; kako je to mišljenje brezmostno [*brückenlos*] do »bivajočega«, kljub njegovim bojda ugotovljivim »učinkom« znotraj predstavljanja in ravnanja, potem se bo vprašanje >čemu?< verjetno zdelo skorajda odveč.

To [vprašanje >čemu?<] tudi je; mislenje *b i t i*, *das Denken des Seyns*, naj namreč ne bi le ničemur koristilo, ničesar tudi ne more »izposlovati«, »*wirken*«, saj se izčrpa v tem, da je neka *b i t*: kot *biti*-tu stoji v bistvenju *b i t i* same [*in Wesung des Seyns selbst*]. Vendar, pomeni to več kot preobilje, za katerega *b i t* občasno zaterja kakega misleca? Dejansko – nimamo nikakršnih meril, da táko občasno vstojnost v *b i t i* ovrednotimo; *mislenje b i t i* bi torej moralo biti od časa do časa od nje same iznujano, »zgolj« zato, da [lahko] bistvuje. Morda doba, kot je »novoveška«, shaja scela brez zmorenja, da zmore kot »bistveno v najneznatnejšem pripoznati« to brez-ciljno in preračunavanju povsem odtegnjeno, da, da v taki vstojnosti sploh najde kako bit.

Morda pa je | to tudi čas, ko moramo bistvo filozofije védneje izkusiti, saj se *b i t* sili v odločitev proti bivajočemu. *B i t* sama je in zgolj *b i t* je – in kot *b i t* je brez cilja. Tak »brez«, »*ohne*«, tu pove: stava cilja mora kot nekaj neprimerne in ponižujočega izostati [*fern bleiben*]. Resnico *b i t i* je treba utemeljiti, saj spada k *b i t i*. *Ali* se na takem temelju in kako se na njem gradi kaj drugega – ohranjanje bivajočega –, je *b i t i* ne bistveno, saj je bistvenje *b i t i* vsako ohranjanje bivajočega že prehitelo, zato ga lahko tudi pogreša.

Ker je *b i t* le brezdanji temelj, *der abgründige Grund*, zato nima nikakršnih ciljev in odvrne vsako stavo cilja. Cilj *b i t i* ne more postati niti prevladanje nič, saj se nič

še le od b i t i sem opolnomoči za svoje ničenje, iz katerega se b i t reši v svojo [*seine*] edinstvenost. Za to, da b i t zgolj je, človek vsekakor postaja (kot vstojni v biti-tu) vse bistveneješi. Bistveneje ko je človek od b i t i sem u-lastnjen, toliko nepomembnejši postaja | kot eno bivajoče med drugimi in pred drugimi. (Ne-možnost subjektivitete *subjectuma*.) Najprej pa – in verjetno tudi še za dolgo – je človek dojet kot *subjektum* vsredi bivajočega. Ta pojem tu ne meni nikakršne prazne obče predstave, temveč zapopadenje trdih uskladitev,⁶ v katerih se človekubit giblje. Zdi se, da človekova subjektiviteta šele zdaj misli resno s svojimi najlastnejšimi, še neizčrpanimi bistvenimi posledicami – kolikor se človek sploh nameri, da ničesar več ne prepusti »naključju«, ampak vse »brez ostanka« vpotezne v načrtujoče preračunavanje uma. To pomeni, da je preračunljivost sama stavljena kot *cilj* in da mora celo brez-ciljnost v smislu superiornosti cilju veljati kot groza nasploh.

Mislenje b i t i se takó šele pomakne v svojo nedotakljivo potujljivost; pripravlja se zgodovinsko trenutje, s tem ko si skrajna nasprotja najvišje odločitve stojte drugo proti drugem. Zato govoričenje o vračajoči se poznorimski dobi – da o vseh drugih njenih nemožnostih ne rečemo nobene – pravzaprav trči | ob zgodovinsko osmislitev, ki v današnjosti ne prepozna ničesar »poznega«, temveč prav tako – če se sploh sme tako računati, nekaj zgodnjega⁷ – to je >takega<, kar ima pred sabo še dolgi nasledek. Prerazločno, preodločno, preveč mnogovrstno in predolgo pripravljano – so že vsa znamenja, ki kažejo na to, da se šele zdaj pričenja, v sklenjeni silini [*Wucht*], z nezmanjšanim naporom vseh sil in želja – doba *dovršene subjektivitete*, v kateri je izbrisana vsaka sled kakega »subjektivizma«, na videz zgolj jazne subjektivitete. Edinstveno zgodovinsko trenutje prihajajoče »zgodovine« brezzgodovinskega je določeno s tem, da osmislitev in onesmislitev – *die Besinnung und die Besinnungslosigkeit* – kot temeljni razpoloženji dosežeta njeno [*ihre*] najvišjo sočasnost; – s podvojeno odločnostjo dôbi (tega prehoda) podelita zgodovini dotlej tujo ostrino obenem še zamolčane in prekrite razpornosti.

Osprednje utemeljiva podoba [*vordergründliche Gestalt*] te sočasnosti

6 V izvirniku »fester Fügungen«. Prim. F. Hölderlin, *Pozne himne*. KUD Logos 2006, str. 282: »harte Fügung«.

7 Prim. Vid Snoj, *Zgodnost*. LUD Literatura 1993.

omogoča, da se osmislitev prikaže kot to brezciljno in potemtakem brezkoristno. To pomeni: [osmislitev] izgine iz javnega in niti ne more več veljati niti za izjemo, njeno ovrednotenje predstavlja še najneznatnejše pripoznanje s strani | običajnega in spodobnega. Onesmislenje, *Besinnungslosigkeit*, se prikaže kot trk najiznajdljivejšega preračunavanja in najvztrajnejše dejavne sile, ki zasedeta to javno in sploh dopuščata javnost kot edino področje »prebivanja«, s čimer se to poimenovanje samo razblinja. Človek dovršene subjektivitete je vse kaj drugega kot računarski stroj; »doba tehnike« ravno »tehnike« ne napravi za cilj, temveč vse bolj za sredstvo onesmislenega/brezosmislenega preračunavanja. – In ker tehnika tako postane to najoprijemljivejše in najrazumljivejše, ne povzroči ne »materializma«, ne čustvenega uboštva. Povsem nasprotno: človek – postal je dovršeni subjekt – šele zmore do kraja razviti in urediti >tisto<, kar ovedeni [*vorwissende*] duh govornice že dolgo imenuje »doživljaj«, »*Erlebnis*«, iz-življaj. Šele zdaj je spravljen preko prazne muhavosti in posebnosti posamičnih obstrancev, postavljen v obče potrebovanje in njegovo zahtevo: čutiti svoja občutja in uživati strasti (besede *ne* jemljemo kristjansko podcenjevalno). Užitek občutkov vključuje, da je vsako čutenje neko *sebe*-čutenje, *ein Sich-fühlen*, neko čutiti-se, | ta čutnostni užitek sebe samega – ravno človeka kot *subjectum*. S tem ko človek v svojih *občutkih* čuti sebe, se mu zdi, da z njimi srečuje nekaj drugega od [*als*] sebe samega in vendar v tem drugem znova sebe samega [*er selbst*]. Do-življanje, *das Er-leben*, iz-življanje kot užitek občutka tako postane človekova spodbuda, da to subjektiviteto vse bolj izključujoče zagotavlja, saj je v teh *občutkih* obenem povzdignjena nekaj drugega, v čemer se človek znebi lastnega »Jaz«. Zmoči čutiti občutke in razgubljati se v tem užitku, je najvišje doživljanje.⁸

Izposlovanje [*Bewerkstelligung*] in vsakokratno prirejanje doživljanja kot čutenja-občutka prevzame »umetnost«; zato je mora nastati prepričanje, da je šele zdaj odkrita in utrjena preračunljiva in načrtljiva naloga in s tem bistvo umetnosti. Da je užitek občutka torej toliko bolj posrebljiv in ugodljiv, bolj ko je nedoločen, bolj ko je brezvsebinski – takemu vzbujanju občutka pač najneposredneje zadosti glasba,

8 »Die Gefühle fühlen zu können und in diesem Genuß zu verschwimmen, ist das höchste Erleben.«

[zato] glasba postane merodajna umetniška zvrst (prim. romantiko, Wagnerja in – Nietzscheja). Da glasba v sebi sami nosi lastno zakonitost in preračunljivost najvišje vrste, s tem ni v opreki, temveč samó oznanja, kako odločno se čisto | število in golo čutenje občutka [drug drugega] prenašata in spodbujata. Vse umetniške zvrsti postanejo muzične/glasbeniške, dojete po meri glasbe/muzike, tj. kot izraz in sprožitelj občutkovnega užitka (občutkov dejanja, slave, moči in skupnosti). Pesništvo, *die Dichtung*, kolikor se kako kdaj prebije čez pisunstvo – postane »spev«, »*Gesang*«, beseda [pa] zgolj dodatek k zvenu, njegovemu toku in planju. »Misli«, sploh če motijo onesmislenje, so pregnane; poleg tega s pristnimi mislimi (*lógoi*) razpolagamo v preračunavanju in načrtovanju, ki zmoreta kaj »udejanjiti« [»*wirken*«]. Doživljajno tolmačenje umetnosti se vzdigne do vloge merila za vse dejavno in ustvarjajoče človekovega zadržanja (*téchne*); kot najvišje odlikovanje velja, če je ocenjeno kot »umetniško« (država kot »umetnina«). Po meri umetnosti se oblikuje tudi dojemanje kulture in kulturne politike – ta je prireditev doživljaja kot izraz »življenja« prireditvenikov. Kultura, ki se jo tako gredo, postane kot politična kultura temeljna forma izposlovanja doživljaja in načrtovanja dovršene subjektivitete.

Čutenje občutkov kot *sebe*-čutenje v smislu ustvarjalca so(ob)-|čutkov [*der Gefühl*] se izkazuje kot »živa« forma zavesti-sebstva in s tem obenem odloča o vrsti pravega »védenja«, ki je prav *tak* občutek. Ustrezajočo privajenost občutkov in navad imenujejo »instinkt« ali »karakter«. Zgolj kratkovidnost in bolešno nergaštvo lahko menita, da se tu uveljavlja svojevoljni »svetovni nazor« redkih, zadostno nasilnih. V resnici se tu vrši dosledni izbruh bistvene volje subjektivitete subjekta – ki že v prvih začetkih, z zaznamujočim nazivom *cogitationes* (pri Descartesu) zaobseže vse načine »zavesti«, kot *sentire* – *Sich-fühlen*, sebe-čutenje. To svetovnonazorsko zdaj sámó postane merodajni in edini svetovni nazor, ki v določenih političnih in narodnostnih izoblikovanjih kaže zgolj svoje odločujoče bojevnike. Pravzaprav pa tudi nasprotnike in te, ki stremijo nazaj, nosita *svetononazorskost* človeka kot subjekta, tj. pri njih je brezsmiselnost [*Besinnungslosigkeit*] preračunavanja preoblečena samó v to, kar je historično izročeno, ki se z nepravim, neustvarjalnim razkošjem loteva preseženega kot navidezne vzvišenosti [*Überlegenheit*].

Ker pa je komaj >kdo< v gospostvu preračunavanja vsega in | v neomejeni sposobnosti za vsako formo doživljanja vsega in za sebe-čutenje v vsem, v razpolaganju z najhitrejšim in najučinkovitejšim sporočanjem vsega doživljanja vsem ne neposredno doživljajočim – bi domneval ali pa le priznaval neko onesmislenje – je subjektiviteti subjekta pripadajoča samozavest (v temeljni formi propagande) same sebe tako brezpogojno gotova, tako gotova, da je kakršnakoli druga vedljivost zavrnjena kot nemogoča, da, sploh se je več ne upošteva kot možnost. Doba dovršene subjektivitete je glede na predloženi začetek gospodovanja *certitudo* subjekta, doba popolne brezvprašajskosti. Ne le da izginjajo vprašanja, ki zadevajo premeno bistva, vpraševanje kot tako – v smislu odločitve za to, kar je najbolj vprašanja vredno – izostane, sploh ne doseže sile potujoče meje do česa drugega.

302

Kdor v zanesljivosti te dovršitve subjektivite ne zmore videti nikakršne veličine, temu manjka vsak predpogoj za zgodovinsko osmislitev. Vsekakor potrebujemo tu vpogled v *vrsto* [Art] veličine, ki je subjektiviteti kot taki in le njej mogoča, | da bi se zgodovinsko poklonili veličini dobe. Taisti vpogled priskrbi tudi védenje, da ta doba nikdar ne bo dojela in dopustila bistva osmislitve. Doba subjektivitete je skrajna forma preokrenjenja vse še slutene biti v pojasnljivost bivajočega – bit postane končna ali pa ne-končna predmetnost za misleči subjekt. Ta s tem prevzame to razpolaganje z bitjo in se sam napravi pripadajočega in uslužnega preračunavanju in doživljanju »samolastno« bivajočega (*subjektum*) – bit je poslednja usluga v golem mišljenju razblinjajočega se bivajočega – torej le še to.

S tem je odločeno o možnosti osmislitve (vpraševanja po resnici b i t i). Mislenje b i t i izpade iz *bistvovanja* dobe, ne – sploh ne more niti izpasti, ker se v njej nikdar ni moglo udomaćiti. Kje je njegov [sein] izvor? V b i t i – kdaj pa »je« b i t? Ko tako vprašujemo, smo že odločeni za osmislitev, pripravljeni za to brez-ciljno, ki ga ne moremo izmeriti po učinkih, nanj na novo sklepati iz učinkov. In vendar smo v | dobi brezsmiselnosti, izvršujemo njen način [Art] predstavljanja, menjenja, imetja in uporabljanja. Ali pa smo na prehodu? In kaj je tu mislenje b i t i? Kako se zadržujemo do doživljanja in do *subjektuma*? Čutiti občutek velja za »vrhunec« doživljanja (od tod muzika/glasba »absolutna umetnost«). Ob tem je občutek pripetljaj v človeku, nekaj takega, kar *subjektum* »ima«, in kar na njem lahko vzbujamo. Kako naj to dojemanje

občutka, kakor vsaka druga lastnost človeka, ne bilo »naravno«, in se nemudoma potrdilo pred pogledom sleherneža?

Morda pa je to »naravno«, se pravi: naravnostno⁹ »razumljivo«, nekdam bilo nekaj neobičajnega; takrat, ko se je človek izkusil in dojel kot »*animal rationale*«; ta, iz temeljnega dojetja bivajočega kot *phýsei ón* izrasla razlaga človeka, ki je obenem učvrstila tudi tisto mnenje o bivajočem; život/telesje, duša, duh izstopijo v luči *ousía*, v svoji razlikovanosti in enotnosti – občutki pa, *Gefühle (pátthe)*, postanejo na nečem navzočem nekaj sonavzočega (*symbebekóta* v najširšem smislu). Posledično so jih morali ocenjevati in sploh razlikovati po tem, kaj so učinkovali in kako so sami bili po-|vzročeni (*be-|wirkt*, po-|činjeni; *Wirken*, učinkovati: nastopati kot navzoč v sosledju [česa] že navzočega). Tako je človek stvar, na kateri se pojavljajo ti učinkovani in izposljivi [*erwirkbare*, učinkljivi] učinki občutkov – človek je v enem njihov nosilec, uživalec in koristnik. Ta sovisja pozneje eksaktno znanstveno raziskujeta in pojasnjujeta fiziologija in psihologija – in samolastni »napredek«, ki ga ta spoznanja prinesejo, je v učvrstitvi že osnovanega dojetja človeka in bivajočega nasploh. Kakšna druga možnost do tega »naravnega« dojetja človeka se zdi izključena; če bi se že najavila, potem zgolj zato da bi bila naravna.

Toda, zakaj naj bi tisto nekočno *neobičajno*, ki je postalo temelj zdajšnjega »naravnega«, ostalo edinstveno, enkratno? Kaj neobičajnega je vselej znamenje za to, da so na njegovem področju njemu odgovarjajoče možnosti zaprte in z njim vsakokrat za dolgo prekrite. To neobičajno (razlaganje človeka kot *animal rationale*), že zato pogreša pravico do edinstvenosti, ker je nastalo na temelju čisto *določne* zgodovine *b i t i*,¹⁰ ki jo zdaj začenjamo spoznavati kot onemočenje *phýsis* in kot vdor še neutemeljene *alétheia*. Začetek bitne zgodovine je premočila prednost bivajočega, ki jo je sam nujno omogočil, ta prednost se je z razlago iz-vrstnega bivajočega v smislu obstojnega-prisostvujočega naredila za tisto, ki se ji ni moč upreti. Najzačetnejše možnosti prvega začetka *b i t n e z g o d o v i n e* je zasulo; nikdar več se jih tudi ni dalo razprostiti [*freigemacht*] v njihovi nekdanji podobi.

9 Prim. F. Hölderlin, *Poetični fragmenti*. Hyperion 2012, str. 111.

10 Prim. op. št. 4.

Res pa je prek nje [že] od začetka omajana edinstvenost in samorazumljivost tako imenovanega »naravnega«, četudi je to omajanje postalo neizkusljivo zaradi ugleda »naravnega«. Ko »naravnost« razlaganja človeške »narave« v dovršitvi subjektivitete subjekta doseže svoje končno stanje, potem se s tem pripravlja odločitev, ki mora najprej preiti to ali do odločitve sploh pride, ali pa to končno stanje obenem ovekoveči brezodločnost kot to »naravno«, torej, dokler se trajnostno obdrži, kot se sploh vzdržuje brez-zgodovinskost človeka, s katero se človek potem utrjuje v tehnično žival, se postavlja nazaj v navzoče, ki je razblinilo še zadnji soj *videza/sija* kake biti, pa ne v njegovo temó, temveč v brez-temno in sploh šele v brez-lučno (prim. zgoraj, str. 39 isl.)¹¹

304

Odločujoča odločitev lahko postane samo tista, v kateri b i t | sama, v svoji odločujočnosti kot dogodje, določi to, o čemer je treba odločiti: *njeno* gospostvo ali novo premeno prednosti bivajočega (tj. nek novi novi vek). Pri teh b i t n o - z g o d o v i n s k i h odločitvah se soodloča o človeku, in sicer o vrsti/načinu [Art] njegove *bistvene* določitve in bistvenega oblikovanja, ne le zato, ker *tudi* človek spada k bivajočemu, temveč ker mu ostaja odrejen bistveni odnos do b i t i, odnos, ki zatemnjen in spremenjen, ves čas nespoznan, prihaja na svetlo v *animal rationale* in v *subjektum*. Ta b i t n o z g o d o v i n s k a odločitev zato tudi soodloča o novoveško dokončni formi človekobiti »doživljanje«, *das »Erleben«*, kot čutenje občutkov, in sicer spet ne, kolikor kot zmožnost in lastnosti spadajo k sestoji človeka, temveč kolikor so tvorile človekobit subjekta. Odločitev o občutku kot takem ne zadeva golega dojemanja in »pojma« občutka« in s tem npr. pravilnost in nepravilnost psiholoških nauk in psihologije kot take, temveč ta b i t n o z

11 Heidegger napotuje na § 18: »*Glede odločitve*. – Zdaj se ne od-loča o volji ene generacije proti kakšni prejšnji, ne o »duhu« kakega stoletja proti minevajočemu, ne o bistvu dobe proti kaki prihajajoči, ne o kristjanstvu proti kaki novi »religiji«, ne o dva tisoč letih zahodne zgodovine proti kaki tuji [zgodovini], temveč – odločitev pada med vse preveč poznanim in obvladanim *bivajočim* in skritostjo *b i t i*. Ali se prvo uveljavlja ali pa to drugo omogoča zasijati žarku svojega bistva in človeku najti [pot] nazaj v svojo izvornost, ki mu je bila dovolj temno naznanjena že v začetku zahodne zgodovine, a se je prav kmalu izgubila: izboriti si svoje bistvo kot utemeljevalca in oresničevalca [Verwahrers] resnice b i t i. Ta odločitev med *bivajočim* in b i t j o (ki ni nikakršen logični ali–ali), se sama določa iz ostrine svoje izvornosti do edinstvenega zgodovinske odločitve naroda. Iz prostora igre časa te odločitve izvira edinole bistveni sklad kakega naroda in vse historično-biološko raziskovanje in pojasnjevanje

njegovih pogojevanj – [gre za] izvajanje zaslepitve, ki človeka dela neprimerne za u-lastitev po b i t i; premajhen je za veličino zgodovine.

V tej odločitvi | med bivajočim in b i t j o gre za boj za znano, obvladovano in pravilno prvega in za to skrito druge: boj gre med njima obenem kot prostor odločitve bistva in bistvene moči pravilnosti in skritosti – oba jima različno izvorno pripadata iz bistva resnice (ujasnjenja skritega). Zato je v tej odločitvi – za njeno lastno odločljivost nujno – soodločeno bistvo resnice. Tako smo mi, kolikor vemo za to odločitev in smo od njene nuje iznujani, zasnuti v vprašanje po bistvu resnice. Pred tem vprašanjem zatone vse hlastanje in poseganje po »resničnem«, po »resnicah«, ker takemu trudu manjkata tla in pot, brez utemeljevanja bistva resnice kot take. Ta ostaja docela usklajena v tisto odločitev in zato ni nikakršno poznejše, zato je odvečno vprašanje po skupnih značilnostih že priposedovanih resnic (prim. predavanja iz let 1937/8 [*Grundfragen der Philosophie. Ausgewählte »Probleme« der »Logik«.* | Temeljna vprašanja filozofije. Izbrani »problemi« »logike«. HGA 45, F/M 1984]). Vendar, že to vpraševanje po bistvu resnice ne dovoli več iskati »resničnega«, najprej in zgolj v bivajočem (kot dejanskem): tako vpraševanje je že v sebi premena človeka v njegovem dozdajšnjem položaju do bivajočega in do njega samega. Tu se najprej razodeva moč (b i t n o z g o d o v i n s k e g a) mislenja, ki nikdar ne more biti »ab | straktno«, ker nikdar ni konkretno, in s tem ni pod nikakršno »logiko« kot »normo«.

In vendar, to mišljenje (priprava filozofije v drugem začetju) zase ostaja le tih pridih, če menimo, da bi lahko in da naj bi to bivajoče človeka, ki je izveden edinole v njem, prisililo iz skamnitve. Za določitev ni nikdar odločilno neposredno spreminjanje bivajočega, ampak posredno utemeljevanje tistega izvornega bistva človeka, iz katerega on, človek, nagovarja neprisiljeno prostoto b i t i, jo upesnjujoč-umisljujoč ubeseduje, da lahko bistvo govornice hkrati najde svoja trdna tla. Zato pripravljanju, sploh pa izvrševanju te odločitve nič več ne zadošča trud za »boljšo« in »narodu zavezano« umetnost; tu zadošča edinole še osmisljenje glede bistva umetnosti in kakšnega bistva mora biti, da lahko resnico b i t i spravi do gospodovanja. To bistvo je samo zgodovinsko, sposobnost bistva in višina bistva umetnosti zavisi od njega razmerja do bivajočega in od njenega nezadržanja do b i t i. Z bistveno zgodovinskostjo umetnosti pa se tudi odloči, katere poznane in še nepoznane »zvrsti« so določene utemeljevati zgodovino b i t i. (Čisto računarsko zaganjati vso umetnost po enaki meri, se pravi – če na to zganjanje sploh ne gledamo – spregledati bistvo te | umetnosti v njeni zgodovino določujoči določitvi). Z odločitvijo o bistvu resnice pade tudi odločitev o bistvu umetnosti in s tem spet o merodajni določitvi odločujoče umetnostne »zvrsti«.

Odločitev je zgodovinska v bistvenem smislu, saj odloča za zgodovino ali za brez-zgodovinskost. *Historično* motrenje, npr. sedanjega *položaja* Zahoda in njegovih narodov, nikdar ne najde »ravni« ali bolje, prostora odločitve; zgodovinopisje kot tako spada v >tisto<, o čemer se odloča. Iz takega osmislenja je treba spoznati, da označevanje »položaja« že ne zadošča več, da edinstvenosti našega »biti-tu«, ki še ni nikakršna, da vsaj v temeljnih potezah ne ocenjujemo za odločilno osmislitev; ne najdevamo se več na enem mestu znotraj historično ugotovljivega bivajočega, ampak vemo za nas v prostoru odločitve med bivajočim (in vsem historičnim) in b i t j o (in zgodovino); gre za »kraj«, ki naj bi postal čas-prostor kakega stojišča, bolje, zgodovinsko nujna pot k izvoru (b i t n o z g o d o v i n s k i hod; prehod). Morda je ta »kraj« pradomovina bistva samote, če predpostavimo, | da mu, pobratenem z bistovanjem b i t i, nudi njegovo prvo in stalno mesto.« [HGA 95, 117–120. Prim. Grimm, *Deutsches Wörterbuch*, gesla *Wahr, wahren, gewahren, wahren, gewähren.*]

g o d o v i n s k a odločitev ločuje en in drug način, kako je človek v občutku in čutenju človek –; kar hoče povedati: ali je nosilec in uprizorjevalec in uživalec | občutkov in so ti nekaj, kar se na njem (po)javlja – ali pa, kar že davno in naravno poznamo kot občutek – se ga p o m e r i b i t i premenja v >tisto<, kar – namesto da bi bilo navzoče na človeku – iz temelja sem nosi bit človeka in pred tem prevzame njegovo bistveno določitev, tj. kot način človekobiti izloča *animal rationale* in subjekt.

306

Predpriprava odločitve za *to* možnost je v *Biti in času*¹² nakazana z imenovanjem »občutkov« z imenom »razpoloženje«. (Tu ne gre za spreminjanje psihološko-antropološkega pojasnjevanja občutkovne plati človeka, temveč za *čisto*, iz vprašanja biti določeno načelno in za drugo bistveno utemeljitev človeka v biti-tu [*das Da-sein*]. Izpeljava te odločno ovedene naloge je tako pomankljiva kot možna – to odločilno ostaja tu čisto drugačno vpraševanje iz povsem drugega vidokroga.) Razpoloženje (prim. zimski semester 37/8)¹³ ubira človeka na njegovo izvirno določitev odkazanosti v čuvajstvo resnice b i t i. Ubranost, *Gestimmtsein*, ne pomeni predajati se razpoloženjem kot občutkom in te občutke čutiti, temveč pove: pripadajoč b i t i *biti* ta >tu< kot ujasnjenje skrivanja kot takega. Čutiti občutke je | skamnitev na subjekt, ubranost je izmaknjenje v to odprto resnice b i t i, tako da ta [*dieses*] ni kasneje mišljena kot poslednja bledica predstavljenega navzočega, temveč najprej in stalno kot dogodje (prim. *Prispevke*)¹⁴ – ni predstavljena predmetno, ampak [je] vstojnostno iz-kušana [*erfahren*, iz-peljana]. Ubrani človek ima določitev svojega bistva iz v u-lastnjenju u-branega temeljnega razpoloženja. In določitev je določitev za *biti*-tu, *zum Da-sein*, za *pre-bivanje*, za utemeljiteljstvo resnice b i t i. Bistvo/bistvovanje človeka, *das Wesen des Menschen*, zdaj bistvujoč izvira iz b i t i in táko bistvénje je izvirna zgodovina – ker sama navira dogodju.

Bilo bi temu bitnozgodovinskem mislenju neprimerno, da bi vnaprej izračunavali posledice in učinke njegove poti – to mislenje mora vsakič vztrajati v

12 M. Heidegger: *Sein und Zeit*. HGA 2, 178. *Bit in čas*, str. 247.

13 M. Heidegger: *Grundfragen der Philosophie* | Temeljna vprašanja filozofije. HGA 45, 151 isl.

14 M. Heidegger: *Beiträge zur Philosophie* | Prispevki k filozofiji. HGA 65.

svojem trenutku in *vedeti* za skrito trenutnost svoje prihodnje zgodovine kot [za] to zaprečeno in tako izvorno že »bivajočo«. Utemeljevanje resnice *b i t i* je brez-ciljno, ker bi vsak cilj in vsa stava cilja morala ponižati bistvenje *b i t i* v sredstvo, kakor da bi izvir kdaj lahko bil sredstvo toka. Če bit – zgolj in poleg tega še kot taka nespoznana – neprekinjeno, | neprestano priteka iz okrožja vsakokratno oskrbetega bivajočega, potem človek vztraja v svojem človeškem (tega *animal rationale*) in s tem se zdi, da njemu (subjektu) pripada tudi vse bivajoče (to objektivno) in to dejansko (učinkujoče in učinkovano).

Vendarle je človek takega bistva izločenec – iz odločitve o izvoru svojega bistva. Izločeni se najdeva spravljen [*aufgehoben*] v bivajočem, skozi katero umerja svoj blagor in bol, svojo srečo in nesrečo. Kakor nek cilj bi se lahko zdelo, da bi *temu* človeku zagotovili največje »šanse« njegovega bistva v njihovi polni razširitvi in trajanju. S tem bi bila »zgodovina« tega vselej bolj historično (brezzgodovinsko) izoblikujočega se človeka usmerjena na stalno »nove« in »novejše« čase, stave ciljev pa bi naraščale po preračunljivosti; ugled in sila bivajočega – samo zato ker »dejansko« je – bi se morala stopnjevati vse dokler – pa prav prek preračunljivega obvladovanja izkusi popolno skrcenje v brezpredmetno, iz njega samega pa se ne da več najti nobenih pobud in poti za svoje izpričevanje. Neskajeno običajnost ugleda bivajočega v smislu navzočega, le zato ker je navzoče, lahko le, če še sploh enkrat, zlomimo s pobliskujočim iz- | ginevanjem *b i t i* na temelju izkustvene sposobnosti človeka za *b i t*.

34

»Narava« in to »naravno« sta enkrat to, kar je *phýsis* začetno bila; njej je bilo namreč lastno to scela in v celoti začudljivo, ne-običajno in ne-naravno; s tem smo povedali, kaj to »naravno« meni danes in že dolgo: to, kar se za zdravi človeški razum naravnost¹⁵ daje – tisto, kar je dolgo, v njenem izvornem že ne več védeno navado izkušanja bivajočega razumljivo, v smislu tistega, kar se izkazuje samo po sebi. Sklicevanje na »naravno« zbuja videz neposrednosti in virnega odnosa

15 Prim. op. št. 9.

do bivajočega. V resnici se ima naravno zahvaliti za svojo prednost zapletanju predstavljanja in menjenja v brezvprašajskost biti, ki odpre vse zapore navalu tistega, kar je postalo historično samorazumljivo. »Naravno« je historično pripravljeno, njegova priprava se je tako izrabila, da je kot take ne opazimo več, še najmanj tam, kjer postopanje in vrednotenje cilja na to, da zoper postarano uveljavimo >novo<.

Prevedel Aleš Košar*

* Prevedeno iz: M. Heidegger: *Überlegungen VII–XI* (Schwarze Hefte 1938/39). HGA 95, V. Klostermann, Frankfurt ob Majni 2014, [VIII] §. 29, 33, 18 & 34. str. 134–137, 147–157, [117–120]. | Za *Tomislava Vebra* (1963–1982).
